

ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті узагальнено дані проведеного анкетування студентів природничо-математичних факультетів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди щодо практики проведення консультацій у вищому навчальному закладі. Виявлено їхні потреби в консультуванні, сформульовано вимоги до проведення консультування.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, навчання, узагальнені потреби студентів у консультуванні, вимоги до проведення консультування.

В статье обобщены данные проведенного анкетирования студентов естественно-математических факультетов Харьковского национального педагогического университета имени Г.С. Сковороды касательно практики проведения консультаций в высшем учебном заведении. Выявлены их потребности в консультировании, сформулированы требования к проведению консультирования.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, обучение, обобщенные потребности студентов в консультировании, требования к проведению консультирования.

In the article, data of the conducted questionnaire of students from Sciences and Mathematics Departments of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University concerning educational consultations conduct in higher educational establishments are summarised. Students' necessities in consultations are exposed; requirements to consultations conduct are formulated.

Key words: higher educational establishment, students' generalised necessities in consultations, requirements to consultations conduct.

Постановка проблеми. Доступ до вищої освіти для всіх верств населення, поширення систем дистанційного навчання, відкритість освіти, поглиблення інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір, реформування вітчизняної школи на основі впровадження вимог Болонського процесу, пошук резервів щодо інноваційного використання традиційних для вітчизняних вищих навчальних закладів методів і форм навчання в сучасних умовах, необхідність індивідуалізації та диференціації навчання – все це вимагає вдосконалення існуючих форм організації навчання.

У світлі цього особливої уваги науковців заслуговує питання про

оптимальне використання такої форми організації навчальної роботи студентів, як консультація, оскільки її значення для успішного професійного зростання студентів у останні роки значно зросло.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що питання організації консультації як однієї з форм навчання розглядалося науковцями в таких аспектах: консультація як форма навчання у вищій школі (Я. Болюбаш, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та ін.); види консультування (С. Гончаренко, Б. Ліхачов, В.Сластьонін та ін.); особливості здійснення консультування (А. Алексюк, С. Вітвицька та ін.); психологічні умови успішності консультативної діяльності (А. Єлізаров, Н. Шевандрін та ін.); як метод педагогічної підтримки (Т. Анохіна, О. Газман, Н. Михайлова, Г. Сорока та ін.).

Мета статті: висвітлення досвіду використання консультацій в умовах сучасного вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Консультація визначається як один із основних видів навчальних занять у вищих навчальних закладах Законом України «Про вищу освіту» № 2984-III від 17 січня 2002 року і Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти України від "2" червня 1993 р. № 161 Міністерством юстиції України від "23" листопада 1993 р. № 173 [2].

Обсяг часу на проведення консультацій у вищих закладах освіти третього і четвертого рівнів акредитації визначається відповідно до Норм часу для розрахунку й обліку навчальної роботи, затверджених наказом Міністерства освіти України від 7 червня 1996 року № 195, і відображається в навчальному плані, який є нормативним документом навчального закладу. Зокрема, на проведення консультацій протягом семестру він диференціюється в залежності від форм навчання й визначається для академічної групи як частина загального обсягу часу, відведеного на вивчення конкретної навчальної дисципліни: 4% – денна (стаціонарна) форма навчання; 8% – вечірня форма навчання; 12% – заочна (дистанційна) форма навчання.

Розподіл часу за навчальними дисциплінами здійснюється керівником вищого закладу освіти.

Час для проведення екзаменаційних консультацій у закладах освіти всіх

рівнів акредитації відводиться за такими нормами: семестровий екзамен – 2 години на академічну групу; державний екзамен – 2 години на академічну (екзаменаційну) групу з кожної навчальної дисципліни (розділу програми) [1].

Аналіз навчальних планів природничого та фізико-математичного факультетів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди свідчить про такий розподіл консультацій: 2 години – на академічну групу, якщо наприкінці навчального семестру з даної дисципліни передбачено залік; 0,33 години на одного студента, якщо передбачено іспит; 0,5 години на одного студента, якщо передбачено державний іспит. Проте термін консультаційних занять з окремого предмета не повинен перевищувати 8 годин на одну академічну групу. На керування науковою роботою аспірантів викладач має 50 годин консультаційних занять на рік.

Студенти педагогічних ВНЗ самі в майбутньому викладачі, тому під час відвідування консультацій удосконалюють власні знання, уміння, розвивають особистісні якості, необхідні для майбутньої власної педагогічної діяльності вже в якості вчителя. У процесі навчання у ВНЗ вони мають можливість вчитись надавати допомогу індивідуально та під час групової роботи одногрупникам, студентам молодших курсів, а в подальшому – своїм учням.

У рамках дослідження було проведено анкетування 197 студентів природничо-математичних факультетів ХНПУ ім. Г.С. Сковороди з метою виявлення потреб у консультуванні. Аналіз анкетування дозволив зробити такі висновки: потреба в консультуванні виникає у 66% студентів. Ця потреба в 80,95% випадків обумовлена різними труднощами в навчанні (недостатня база попередніх знань – 15,3%, недостатнє розуміння предмета – 7%, ліквідація неуспішності – 4,65%, усунення поточних труднощів – 19,48%, потреба в структуруванні й систематизації отриманих знань – 11,34%, поради щодо використання додаткової літератури – 3,78%, порада стосовно виконання контрольних, курсових, дипломних робіт – 13,77%, порада щодо науково-дослідницької роботи – 5,63%). У студентів також виникають потреби, пов'язані з психологічними труднощами (28,57%): невпевненість у своїх можливостях – 5,35%, відсутність уміння виступати перед аудиторією – 9,1%,

сумнів щодо правильності вибору спеціальності – 2,85%, суперництво у студентському колективі – 6,23%, потреба в саморозвитку, самовдосконаленні, самонавчанні – 5,04%.

На запитання «Чого ви чекаєте від консультації?» студенти відповідали:

- покращення успішності навчання 80,95%
- доброзичливого ставлення викладача на іспитах 14,28%
- навичок самостійного додання труднощів 28,57%
- усунення невпевненості у власних знаннях 61,9%
- готової відповіді щодо рішення задачі, виконання завдання 28,57%

Нас також цікавило питання, до кого студенти звертаються за допомогою.

Виявилось, що 47, 62% намагаються самі знайти відповіді на окремі питання; 71,43% звертаються за порадою до одногрупників; 28,57% – до студентів старших курсів; 4,76% – до товаришів, які навчаються в інших навчальних закладах; 38,09% звертаються за допомогою до викладачів, до яких звертаються періодично під час навчання 66,66% студентів, а 4,76% звертаються за консультацією лише 1-2 рази за семестр. Відповіді завжди отримують 76,18% студентів, з них на несвоєчасності консультування наголошують 52,38% студентів.

Перед заліком та іспитом консультування потребують 28,57% опитаних. Студенти вважають найбільш доцільною формою проведення консультування поточну – 33,33%, підсумкову – 47,62%, тематичну – 14,28%; за способом організації: колективну – 42,86%, групову – 33,33%, індивідуальну – 19,05%.

Більш сприятливим для отримання консультації студенти вважають час після занять – 61,9%, до занять – 28,57%. Лише 9,52% бажають отримувати консультацію на перерві між заняттями.

У цілому, слід відзначити, що студентів задовольняють консультації, що здійснюють викладачі (71,43%). Проте 28,57% вважають, що наявного на сьогодні часу консультацій недостатньо для вирішення їхніх навчальних потреб.

Серед питань анкети, які виявляли думку студентів щодо впливу відвідування консультативних занять на особистісні зміни студента, зокрема на

розумові (підвищення рівня знань) – 85,71%, морально-етичні (вміння слухати й поважати думки інших) – 38,09%, психологічні (впевненість у собі та своїх силах) – 28,57%.

Студенти також висловили свої пропозиції щодо вдосконалення консультиування, а саме: проводити консультиації частіше – 19,04%, цікавіше – 4,76%, визначати постійний час для консультиацій – 9,52%. 9,87% відзначили необхідність доброзичливого ставлення викладача під час консультиування.

У психолого-педагогічній літературі відзначається, що результативність консультиування студентів у значній мірі залежить від галузі знань, якими студенти оволодівають. Питанням організації процесу професійної підготовки молоді під час вивчення дисциплін природничо-математичного циклу присвячені праці А. Горелова, В. Ільченко, О. Ільченка, Л. Липової, М. Сидорович, В. Симонова, Н. Чайченко, М. Юрченко та інших науковців.

Студентів природничо-математичних факультетів відрізняють уява, винахідництво, розвинуте вміння логічного мислення, практичні навички оперувати поняттями й методами, наближеними до математичної форми, що вимагає врахування цих особливостей у процесі консультиування. Крім того, специфікою природничо-математичних предметів є їх цілісність та взаємозв'язок, що вимагає постійного контролю засвоєння навчальних знань, вміння систематизувати й структурувати отримані знання [3; 4].

Висновки й перспективи подальшого дослідження. На основі узагальнення досвіду проведення консультиацій викладачами (проаналізовано 35 проведених консультиацій, бесід із викладачами) можна зробити висновок про те, що ефективність і цілеспрямованість консультиації, як форми організації навчання у вищому навчальному закладі, досягається, передусім, за допомогою дотримання викладачем таких умов:

- забезпечення ретельної підготовки до проведення кожної консультиації, що передбачає чітке визначення її мети, осмислення основних вузлових моментів, положень, які мають бути докладно висвітлені під час зустрічі зі студентами, усвідомлення її взаємозв'язку з іншими формами організації навчання у ВНЗ;
- систематичне опитування студентів стосовно того, які в них є питання,

побажання, пропозиції стосовно організаційних, часових і змістових аспектів консультації, урахування висловлених ними думок у подальшій навчальній роботі;

- орієнтація майбутніх фахівців на постійне професійне самовдосконалення завдяки стимулюванню їх до регулярного самовивчення, самооцінки, самоаналізу та самовизначення.

Подальшого дослідження проблеми вимагають питання розробки ефективної технології консультування у вищій школі.

Література:

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти.– К.: ВВП «КОМПАС», 1997.– 64с.

2. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджено наказом Міністерства освіти України від "2" червня 1993 р. N 161 Міністерством юстиції України від "23" листопада 1993 р. N 173.

3. Способности и интересы. Под ред. Н. Д. Левитова, В. А. Крутецкого. Изд-во АПН РСФСР, М. 1962

4. Фридман Л. М., Кулагина И. Ю. Психологический справочник учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 288с.:ил.- (Психол. наука – школе).